

פלפולא דאורייתא

פנינים משיעורי הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי דעה

פרשת תרומה תשפ"ד

גיליון מס' 10

בגדר חיוב מזונות בניו

הרב אוריאל אליהו בדעת הרוב כתב להפחית את ישוער המזונות לשמונה מאות שקלים בחודש בממוצע, ובערעור לביה"ד הגדול דחו את דבריו מכל וכל [תיק מס' 1241751/2].
ושלחתי תגובה זו לקובץ המעין, לע"ע היא עדיין לא התפרסמה, והיא רואה כעת אור לראשונה.

לכב' מערכת המעין!

ראיתי בגליונכם הנכבד את הפולמוס בענין גובה מזונות הילדים בזמננו, שמחד גיסא הדיין הרב אוריאל אליהו חבר ביה"ד בנתניה, פסק להפחית את שיעור המזונות, ומאידך גיסא נשיא בית הדין הגדול הרב דוד לאו כתב להצדיק את שיעור המזונות הגבוה יותר, ולחיבת הקודש אעיר כמה הערות בשולי הדין, וכדלהלן.

א'. יש לדעת שנושא גובה המזונות גובל בדיני נפשות ממש, ראה את דברי ראב"ד ירושלים לשעבר הרב אליהו אברג'ל בכנס הדיינים [תשע"ח עמ' 400] שבמדינת ישראל מתאבדים מדי שנה כארבע מאות איש רח"ל, ומאתיים וחמישים עד שלוש מאות מהם הם גברים גרושים, שיודעים שאין להם סיכוי להינשא פעם נוספת.

ב'. ואף בכל המושג דמי טיפול, לענ"ד אינו דומה למקרה עליו דיבר הגרי"ש אלישיב [פד"ר ח"ב עמ' 3], שבפסק דינו חייב אב לשלם על דמי מטפלת, כדי שהאם תוכל לצאת לעבוד, ולא על דמי טיפול על שאר שעות היממה, דאם כן צריך לפסוק שיעור הרבה יותר גבוה, אף ממה שמחייבים כיום בבתי הדין.

ג'. כמו כן בוודאי שאי אפשר לחייב את האב בכל הוצאה שהאם מוציאה, והייתה מוציאה בלאו הכי, כגון אם במקרה הספציפי הזה האישה בלאו הכי לא הייתה גרה בבית הוריה, אין לומר שמחויב לשלם דמי מדור, מדין שכירות, כלומר שהאם לא מחויבת לארח את בנה בביתה, שהלא מדין צדקה אפשר לחייב את האם בכך, מכיוון שהלא טובת הילד שהוא יגור אצל אמו, ואף האם חפצה בכך, ואיך אפשר לגבות תשלום על דבר כזה,

אמרי' בכתובות [נא, א] באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו, וזהו חיוב עצמי, שאינו מחויבי הכתובה, שבכתובה אדם התחייב לזון את אשתו, כל זמן שהם נשואים, ואילו חיוב מזונות הילדים, הוא חיוב שאינו תלוי בנישואין, ועל כן נידון זה מתעורר בעיקר כשזוג מתגרש ל"ע.

ואף אברך אינו פטור מחיוב מזונות, כיון שזה חיוב עצמאי כלפי הילדים, והם לאו ברי מחילה, וכן לא שאלו אותם לפי שנולדו לאברך, ובשונה מחיוב מזונות לאשה, ששם יש מקום לדון שנישאה לו על דעת שיהיה אברך¹, למרות שגם זה יש לומר שהשתנו הנסיבות וכדו', ויש לדון כל מקרה לגופו, ועל כן לא מועילה מחילת אשה במזונות ילדים, כיוון שהחיוב הוא לא כלפיה, וההיכ"ת היחידה לפטור את האב, היא על ידי שהאם תתחייב לזון את ילדיה.

והגרש"ב ורנר זצ"ל כתב בספרו שו"ת משפטי שמואל [מהדור"ב סי' ג' אות י"ז] שניתן לחייב את האב לשלם את מזונות ילדיו, אף יותר מהחיוב הבסיסי, והיינו מדין צדקה, שהלא בצדקה מצינו דין של "כדי מחסורו", שמחויבים לספק לעשיר שהעני אפילו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו, וא"כ אף במזונות בניו מחויב לספק להם את אותה רמת חיים שחיו בה עד אז, ועפ"ז יש דיינים שמחייבים מזונות ברמה גבוהה יותר מהחיוב הרגיל, אולם כל זה היינו דווקא כשיש לו, והיכן מצינו לחייב אדם לעבוד, ואף להכניסו לכלא, אם אינו נתן צדקה לבניו, בשיעור של כדי מחסורו, ומה הסברא להעדיף את ה"כדי מחסורו" של הבן יותר משל האב.

ובשנה האחרונה התחולל פולמוס מעל דפי הבטאון התורני "המעין" בענין גובה המזונות, בין הרה"ר הרב דוד לאו שהצדיק את דמי המזונות הגבוהים, לבין הדיין הרב אוריאל אליהו חבר בית הדין הרבני בנתניה שכתב פס"ד ארוך ומקיף שצריך להפחית באופן דרמטי את דמי המזונות, ותחילת הפולמוס הייתה בפס"ד בבית הדין הרבני בנתניה [תיק מס' 1128473/7] בו

¹ ובשנת תשע"ו פסק ביה"ד הרבני הגדול בהרכב הדיינים הרב ציון בווארון, הרב אליהו הישיריק, והרב מיכאל עמוס [תיק מס' 972085/2] שלאברך לא מגיע חצי דירה, במקרה שצד האשה הביא את הדירה, מכיוון שלא היה שותף לכלכלת הבית, ודבר זה תמוה, שהלא מי שמכיר את המציאות כיום יודע שאדרבה זו הסיבה שהאברך קיבל דירה, כדי שישאר ללמוד כל החיים [ובמקרה זה היו נשואים עשרות שנים, וא"א לומר שעל זמן קצר של נישואין, לא הייתה דעתו להתחייב, והדבר

היותר מפליא, שאחד מחברי הרכב זה, הרב מיכאל עמוס, פסק בשנת תשפ"ג יחד עם הרב דוד לאו והרב אליעזר איגרא [תיק מס' 1312042/4], שאשה שנאסרה על בעלה לא הפסידה את זכותה בדירה, במקרה שהבעל הביא את הדירה, למרות שמדובר בזוג חרדי, מכיוון שלדבריהם אין אומדנא דמוכח שאם היה יודע שתיאסר עליו לא היה נותן לה את הדירה, ואיני רואה דרך ליישב את הסתירה בין שני פסקי הדין, ושלחתי שאלה זו לדיין הרב מיכאל עמוס, ולע"ע לא קיבלתי מענה.

אם אינו מוציא הוצאה מיוחדת לאם.

ד'. כמו"כ יש לציין שבשנת 2007 התפרסם נתון שיש מאה אלף תיקים של מזונות בהוצאה לפועל, מה שמראה שבפועל קשה מאוד לעמוד בסכומים אלו, ואף אם נאמר שיש חיוב מדין צדקה, של "כדי מחסורו", וכדברי המשפטי שמואל [מהדו"ב סי' ג' אות י'], מ"מ היכן שמענו שמשום חובת "כדי מחסורו" מכניסים לכלא ולקחים לו את כל רכושו, מדין צדקה.

ה'. בפסה"ד בביה"ד הגדול כתבו הדיינים שהרב אוריאל אליהו מטיל רפש בגדולי הדיינים וכו', ולא הבנתי דבריהם מאחר והרב אליהו מציין בפסק דינו, שכך נוקטים גדולי הדיינים ונעתיק את לשונו בפסה"ד "גדולי הדיינים מהדור הקודם לא פסקו מעולם סכומים גבוהים כל כך, כפי ששמענו כמו אוזנינו מהגאון הראש"ל"צ הרב משה שלמה עמר שליט"א, מהגאון הגר"ח"ג צימבליסט (שליט"א) [זצ"ל], ולהבדיל בין חיים לחיים, הגאון הגר"נ גולדברג זצ"ל, הרינו כפרת משכבו. וכן קבלנו במסורת מרבנותינו הזקנים הראש"ל"צ הגר"מ אליהו, הרב ברוידא אב"ד פתח תקוה ועוד מרבנותינו זקני הדיינים נוחם עדן, וכן שמענו שנהג הגר"א"ד אוירבך אב"ד טבריה (שליט"א) [זצ"ל], וכעין זה העיד בפנינו הגר"י מאזוז שנהגו לפסוק רב"ד ירושלים הגר"א אברג'ל והראב"ד הגר"י יפרח שנהגו לפסוק כ-700 ש"ח לחודש בלבד".

ו'. באופן כללי, המצב המשפטי כיום נישל את הגבר מהרבה מזכויותיו, כגון בכל דיני חלוקת רכוש, ועל כן הרבה מהדיינים שללו "כפל מבצעים", ומקזזים את הכתובה מאיזון משאבים, ראה כנס הדיינים [תשע"ז עמ' 266-297] במאמריהם של הדיינים הרב אליהו היישריק, הרב ציון לוז, והרב אוריאל לביא, וכיום עד כמה שידוע לי מי שסובר שניתן לקבל כפל זכויות זה הדיינים הרב צבי יהודה בן יעקב, הרב משה בצרי, והרב יצחק הדאיה (מס' תיק 1197346/13), הרב ציון אלגרבלי (תיק מספר 1/835665), והרב אליהו היישריק (תיק מספר 8/838835) [וכדאמרי אינשי, "או תלמוד בבלי, או הלכת בבלי"...], וא"כ אמנם ההלכה מחייבת את האב במזונות, בניגוד למצב המציאותי כיום, שנשים עובדות ולעיתים מרוויחות אף יותר מהגבר, ומדוע שבאופן שיש עוול בענין זה, לא יקזזו את המזונות מאיזון משאבים [ואמנם חיוב המזונות הוא חוב לילדים, אך מכיוון שבפועל הוא עובר דרך האם, אפשר לקזז] שהלא מבחינה עקרונית מבחינה חוקתית יש עיקרון השוויון, אלא שזה המקום היחיד שהחוק הישראלי מפנה למשפט העברי, ואותו טיעון שנאמר לגבי כתובה ואיזון משאבים שייך כאן.

ז'. ובפסה"ד של ביה"ד הגדול כינו את כל מחקרי הביטוח לאומי, הלמ"ס, ובנק ישראל, כ"מחקרים מוטי אג'נדה", ומאידך אימצו את דברי הכלכלן ד"ר רוז גרינבלט, ומפתיע שכלכלן בודד נחשב יותר מכל הגופים המוסמכים, ועוד, שד"ר גרינבלט אמר שדבריו לא הובנו כהלכה.

ח'. בפסה"ד של ביה"ד לא אימצו את דעת הגר"ע יוסף ששלל את התקנה להאריך את חיוב המזונות עד גיל שמונה עשרה, בטענה שבתי הדין אימצו את המנהג, ותמהני שהלא בפס"ד אחר (תיק מס' 1226866-1) לענין ממזרות, באותו הרכב, כתב הרב דוד לאו להקל עפ"י דעת הפנים יפות, למרות שלדעתו א"א לסמוך על דעה זו, מכיון שאותם אנשים הינם ספרדים, וע"כ יכולים להקל כדעת הגר"ע יוסף שהם הולכים לאורו, ואילו בנידון דידן שג"כ הנידונים ספרדים, לא אימצו טענה זו, ואין לומר שבנושא מזונות נקבע מנהג בתי הדין שלא כהגר"ע יוסף, שהלא אף

הממזרות פסיקה זו לקולא עפ"י הפנים יפות בענין הממזרות, לא נפסקה אלא לפני כשלושים שנה [ואמנם הגר"ע יוסף ביביע אומר חלק יא אה"ע סי' יג-יד כתב שכבר פסק כן בשנת תשל"ו, אך לא נמצא פס"ד זה, ואף לאחר מכן לא היו פסקים בדומה לזה, עד שנת תש"ן, ובוודאי שעלו שאלות מסוג זה, והדבר תמוה שהלא לפי הפנים יפות בוודאי שיש להתיר את "האח והאחות" בפרשייה הידועה בתשל"ג, והגר"ע יוסף היה בהרכב שאסרם בביה"ד הגדול, והיה זה בשנת תש"ל עוד לפני שניתן לייחס לאוסרים איזה שהם מניעים פוליטיים, ומדוע רעש עולם התורה כנגד הרה"ר דאז שהתירם, ואף המתיר לא צירף שיטה זו, ואולי פליטת קולמוס נפלה כאן, וצע"ג], ולענ"ד יש לדון בכל זה מטעם אחר, ראה בחוט שני להגר"נ קרליץ זצ"ל (גדה עמ' ק"א) כתב שאף אם הלווה והמלווה הם מבני ספרד, אולם הדיינים הם מבני אשכנז, צריכים הדיינים לפסוק עפ"י הרמ"א, והיינו משום שהדיינים לא מורים לבאים לפניהם איך לנהוג, בדומה למו"ץ, אלא הם בעצמם מחילים את הדין, ושמעתי ממו"ח הגר"י טולידאנו שליט"א המכהן כדיין בבר"ב מיסודו של הגר"ק שאף בבי"ד זה לא נוהגים כן, וע"כ אף אם המלווה והלווה אשכנזים, יכול הלווה ללכת לבי"ד ספרדי ולומר קים לי, אכן דברי הגר"ק מחודשים מאוד, ואף בדברי החיד"א מבו' להדיא לא כן, דיעו"י ברכי יוסף הו"מ סי' ג' שכתב שיש ללכת אחר הנתבע בענין מחלוקת האם אומרים קים לי אם לאו, אף אם הדין במקום סוברים אחרת מהנתבע, כיוון שהולכים אחר הנתבע אף באופן זה, ויל"ד בזה עוד משום ס"ס להוציא ממון, עפ"י המהריב"ל [ה"ג סי' כ"א], ואכמ"ל.

ט'. ומה שהביאו ראה למושג "דמי טיפול" ממה שצריך לשלם לאם אם היא מניקה, הנה בוודאי דהתם היינו משום דמי החלב, שאם משום שכר הפעולה, מה שונה פעולת ההנקה מפעולות כביסה ובישול שלא מצינו שחייבו עליהם במיוחד.

י'. ולעיתים הדברים מגיעים לפס"ד "מחודשים" מאוד, ראה לדוגמא בפס"ד מביה"ד האזורי בירושלים, בהרכב הרב יצחק אושינסקי, הרב מאיר קאהן, והרב יעקב שטיינהויז (תיק מס' 712899/8), שכתבו לחייב אב במזונות בתו הנכה במאה אחוזים, למרות שמקבלת קצבאות גדולות מאוד מביטוח לאומי בסך כולל של 12,000 ש"ח, מכיוון שמחויב לשלם לגרושתו דמי טיפול, על ההשקעה בבתו, ולדבריהם יש להוסיף בכל דמי המזונות אף דמי "בייבי סיטר"...

יא'. עצם פסה"ד של ביה"ד הגדול שביטל את פסה"ד של הרב אוריאל אליהו, הוא פסול מבחינה משפטית, שהלא בהרכב ביה"ד ישב הרב אליעזר איגרא, שהוא דוד אשתו של הרב אוריאל אליהו, ויש כאן ניגוד עניינים מובהק, ואף לאחרונה [י"ז טבת תשפ"ג] יצאה רשימת המניעויות של הדיינים, ובו פסילה של כל הדיינים בביה"ד הגדול שקרובי משפחתם מכהנים בביה"ד האזורי, ואף קירבה של בני דודים, כגון הרב מיכאל עמוס חבר ביה"ד הגדול, שהוא בן דודו של הרב אברהם מאיר שלוש ראב"ד חיפה, ומשום מה מניעה זו לא נכללה ברשימת המניעויות. אכן מבחינה הלכתית אין פסול שדיין יש בערעור על קרוב משפחתו, וכן הגר"ש אלישיב יש בערעור בהקדש סימה בליליוס [ראה פד"ר כרך א' עמ' 335], למרות שהרכב ביה"ד האזורי בירושלים, היה בראשות דודו הגר"פ פראנק זצ"ל [הגר"פ היה גיסו של הגר"א לוי זצ"ל, חמיו של הגר"ש], וכנראה משום שסבר שאין הדיין עצמו עומד לדין, וע"כ אין בכך פסול קורבה.